

12 במאי 2020
 י"ח באייר תש"פ

לכבוד
 עו"ד אסי מסינג
 היועץ המשפטי
 משרד האוצר

שלום רב,

הנדון: הערות לתזכיר חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 10 והוראת שעה לשנת 2020) (תיקון)
 אנו מתכבדות להביא בפניך את הערותינו לתזכיר חוק יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 10 והוראת שעה לשנת 2020) (תיקון) מיום 8.5.2020 (להלן: "התזכיר"), כדלקמן:

- שדולת הנשים בישראל פועלת מאז הקמתה לקידום השוויון בין המינים במדינת ישראל ולמיגור האפליה, ההטרדה והאלימות נגד נשים בכל הזירות. שדולת הנשים רואה חשיבות רבה בקידום זכויות נשים בחברה הישראלית ופועלת לשם כך הן בזירה המשפטית והציבורית והן במסגרת חקיקה שמקדמת השדולה בכנסת ישראל.
- משבר הקורונה הבריאותי-כלכלי מציב בפנינו אתגרים רבים וחמורים. כאמור בדברי ההסבר לתזכיר, רבות מהשלכות המשבר עדיין אינן ידועות באופן מלא, ואולם, אין ספק כי ההתמודדות עמו מצריכה השקעה וסיוע רבים מצד המדינה. בתזכיר מוצע להגדיל פעם נוספת את ההוצאה הממשלתית בשנת 2020 נוכח התפתחות המשבר והופעתם של צרכים שלא היו צפויים בעת חקיקת חוק יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 10 והוראת שעה לשנת 2020) ביום 7.4.2020 (להלן: "הוראת השעה").
- כפי שמסתמן כבר עתה וכמפורט להלן, המשבר משפיע באופן שונה על נשים וגברים ועולה חשש ממשי באשר להשלכותיו על מאמצי והישגי השוויון המגדרי בישראל. יחד עם זאת, הזווית המגדרית נעדרת לחלוטין מתכניות הסיוע שמגבש משרד האוצר. בעת משבר חמורה כשהמדינה נדרשת להגדיל באופן דחוף ומשמעותי הוצאותיה לצורך מימון ההתמודדות עם המשבר, כשעל הפרק השלכות חמורות על השוויון בין נשים וגברים, יש לפנות לקבלת חוות דעת מגדרית מצד הרשות לקידום מעמד האישה, וזאת בהתאם לס' 26 לחוק שיווי זכויות האשה, תשי"א-1951.
- המציאות היומיומית של נשים בישראל מלמדת כי הן נמצאות בתת ייצוג חמור במוקדי קבלת ההחלטות, ניצבות בפני חסמים לשוויון במשפחה ובעבודה, וחשופות לאפליה, להדרה ולאלימות במרחב הציבורי ובזה הפרטי. נשים עדיין אחראיות לעבודות הטיפול במשפחה ובבית, ובשל כך המעמד שלהן בשוק העבודה נחשב פחות (הן משתכרות פחות, עובדות יותר במשרות חלקיות ובסקטורים נעדרים ביטחון תעסוקתי).¹ עתות משבר, הן בריאותי, הן כלכלי, משקפות בצורה מובהקת את אי השוויון המגדרי שכבר קיים בחברה ואף עלולות להעצים אותו.
- מחקרים מצביעים על כך שמשברים שפקדו את העולם בעבר, כגון המשבר הכלכלי העולמי של שנת 2008, השפיעו באופן לא פרופורציונלי על נשים, שמלכתחילה נהנות מפחות ביטחון כלכלי ועל כן נמצאות בנקודת פתיחה שונה בכל הנוגע להישרדות והשתקמות מן המשבר. בשל העובדה שגברים נהנים מביטחון כלכלי רב יותר מאשר נשים, בשל מעמדם ושכרם הגבוהים יותר בשוק העבודה כמו גם ההון שבו הם מחזיקים, הם שורדים בצורה מיטיבה יותר משברים.²
- כבר עתה, נתונים מן העולם אודות משבר הקורונה מלמדים על **ההשפעה הלא פרופורציונלית שלו על נשים**:³ אבדן מקומות עבודה גדול יותר שעלול להביא לתלות גדולה יותר ברשת הביטחון הסוציאלית, קבוצות מוחלשות של נשים כגון נשים מבוגרות ואימהות חד-הוריות שזקוקות לסיוע ייחודי, נטל טיפול בילדים ובמבוגרים כבד יותר בשל סגירת מוסדות חינוך וטיפול – שבתורו משפיע וישפיע על אפשרויות תעסוקה ופרנסה של נשים, ואלימות מינית ומגדרית גואה.

¹ ר' הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 'לקט נתונים לרגל יום האישה הבין-לאומי 2020', 5.3.2020; הגר צמרת-קרצ'ר, חנה הרצוג, נעמי חזן ואחר', 'מדד המגדר: אי-שוויון מגדרי בישראל 2019', הוצאת מכון ון ליר, 2020; שדולת הנשים בישראל, 'נשוב עם צאת הלכנה: אימהות ואבות בשוק העבודה הישראלי', 2019.

² ר' דו"ח של שדולת הנשים בישראל, 'נשים בצל הקורונה: השפעתם של משברים על שוויון מגדרי', אפריל 2020.
³ ר' למשל 2020, UN Women, 'The First 100 Days of Covid-19 in Asia And The Pacific: A Gender Lens'.

7. זהו המצב גם בישראל: כך, מספר הנשים שהוצאו לחופשה ללא תשלום או פוטרו מתחילת משבר הקורונה גבוה בכ-28% ממספר הגברים שאיבדו את עבודתם. בעוד שבחודשים שלפני המשבר, שיעור הנשים והגברים בקרב המובטלים היה כמעט מאוזן עם רב קל לנשים, נשים מהוות כ-56% מכלל תובעי האבטלה החדשים ואילו גברים 44%.⁴ נוכח ההערכות באשר לאחוזים הגדולים בקרב האוכלוסייה שלא ישובו לעבודה בשוק שלאחר המשבר,⁵ קיים חשש כבד אם שיעור ההשתתפות של נשים בשוק יישמר – במצב שבו נשים מלכתחילה מוחזקות כמי שעבודתן מחוץ לבית חשובה פחות לצד הפתיחה החלקית של מסגרות חינוך, שמשמעה כי במרבית משקי הבית, נשים הן אלה שימשיכו לשאת בנטל כבד יותר של טיפול. הדבר חמור עוד יותר בקרב משפחות חד-הוריות המהוות כ-12% מן המשפחות בישראל (עם ילדים עד גיל 17), שבראש 86% מהן עומדת אישה.⁶
8. נוסף על האמור, עם החרפת הלחץ הנפשי והכלכלי כתוצאה מפרוץ המגפה והטלת ההסגר, האלימות נגד נשים זינקה בכל רחבי המדינה, ובכלל זה חמש נשים נרצחו על ידי בני זוג. נתוני המשטרה מלמדים על זינוק של 16% במספר התיקים שנפתחו על עבירות אלימות בין בני זוג, רובם כלפי נשים,⁷ והרווחה דיווחה על עליה של כ-230% בפניות למוקד 118.
9. דווקא בתקופה כה רגישה, הגנה על נשים, אשר נפגעות בדרכים ייחודיות כתוצאה מן המשבר, היא קריטית. להשתלבות מיטבית של נשים בשדה הכלכלי יש השפעה ישירה על קידום החינוך והבריאות בחברה, על ההצלחה העסקית של חברות ועל הגידול בתוצר הלאומי.⁸ גם עתה, לצמצום פערים מגדריים ולשמירה על השתתפותן של נשים בפעילות כלכלית ואף הרחבה שלה, יהיה חלק גדול בבניית היכולת של מדינות להתאושש מן המשבר הנוכחי טוב יותר, כמו גם לפתח עמידות בפני משברים עתידיים.⁹
10. על כן מוצע כי במסגרת הגדלת הסכומים ותיקון חלוקתם בין המרכיבים השונים של תכנית ההתמודדות עם המשבר והסיוע למשק, בפסקה (2) בסעיף קטן (א2) של סעיף 33 כאמור בהוראת השעה, ייקבע כתת סעיף (ט) סעיף תקציבי נפרד וייעודי שיכלול מענה לצרכים הייחודיים של נשים בישראל, לרבות שימור, שיקום ועידוד תעסוקה של נשים, הגנה עליהן מפני אלימות ומתן סיוע סוציאלי לקבוצות ייחודיות כגון נשים בהריון, נשים בגיל השלישי, אימהות חד-הוריות וכן נשים מן החברה החרדית והערבית.

בכבוד רב,

שי אוקסנברג, עו"ד
 מנהלת קידום מדיניות וחקיקה

מיכל גרא מרגליות, עו"ד
 מנכ"לית שדולת הנשים בישראל

העתק:

גב' אוה מדזיבז', מנכ"לית הרשות לקידום מעמד האישה

⁴ לי ירון, '535 אלף נשים איבדו את עבודתן בתקופת הקורונה - 116 אלף יותר מגברים', הארץ, 1.5.2020.
⁵ ר' למשל מצגת "משבר הקורונה – תעסוקת נשים" של זרוע העבודה של משרד העבודה והשירותים החברתיים (אפריל 2020) שהוצגה בשולחן עגול ממשלה-חברה אזרחית בנושא נשים ביום 30.4.2020.
⁶ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 'משפחות בישראל – נתונים לרגל יום המשפחה', 23.2.2020.
⁷ אמיר אלון, 'פרסום ראשון: כך נגזר התקציב לטיפול באלימות במשפחה', ידיעות, 6.5.2020.
⁸ McKinsey Global Institute, 'The Power of Parity: How Advancing Women's Equality Can Add \$12 Trillion to Global Growth', September 2015; Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 'From Commitment to Action', Second Gender Equality Review Conference, Austria, 2017, 19; World Bank, 'World Development Report 2012: Gender Equality and Development', 2012, World Bank. © World Bank. License: CC BY 3.0 IGO
⁹ ר' למשל בהקשר זה נאומה של מיכל בצילט, נשיאת ציילה לשעבר אשר כיהנה כראשת UN Women וכיום מכהנת כנציבה העליונה של האו"ם לזכויות אדם, בשנת 2013 אודות החשיבות של ראייה מגדרית ביחס למשבר 2008 ולמדיניות הפיסקאלית שנקטה לאחריו: Speech by Michelle Bachelet, United Nations Under-Secretary-General and Executive Director of UN Women, at the economics symposium, 'Critical Perspectives on Financial and Economic Crises: Why Gender Matters', New York, 21-22 January 2013.
 עוד ר' 9.4.2020, UN Secretary-General, 'Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women'.